

Karel Čapek, jako příslušník literární generace, která dozrála v letech první světové války (tedy 1914 – 1918), se narodil 9. ledna 1890 v Malých Svatoňovicích u Trutnova (severovýchodní Čechy) a zemřel 25. prosince 1938 v Praze. Byl velkým českým spisovatelem, novinářem, dramatikem, překladatelem a kritikem, ale také působil i jako autor knih pro děti. Byl také znám jako fotograf amatér. Pocházel z rodiny lékaře a sběratelky slovesného folkloru a byl nejmladší ze tří dětí. Jeho starším bratrem byl český malíř a spisovatel Josef Čapek. Také měli sestru Helenu, která je autorkou několika próz a také vzpomínkové knihy: MOJI MILÍ BRATŘI (1962). S rodiči se již brzy přestěhovaly do Úpice, kde také Karel Čapek navštěvoval základní školu, ta později po jeho smrti byla přejmenována na Základní školu bratří Čapků. Gymnázium navštěvoval v Hradci Králové, odkud musel však přestoupit na gymnázium do Brna, neboť se odhalilo, že organizuje protirakouský spolek. Maturitu však složil už na Akademickém gymnáziu v Praze. Po gymnáziu vystudoval Filosofickou fakultu Karlovy univerzity, kde také roku 1915 získal titul doktor. Mimo jiné také byl na studijní pobytu v Paříži a v Berlíně. Již v době svých vysokoškolských let vydává knižně seminární práci: PRAGMATISMUS ČILI FILOSOFIE PRAKTICKÉHO ŽIVOTA (1918).

Karel Čapek už od svých 21 let trpěl Bechtěrevovou nemocí (to je chronické zánětlivé onemocnění páteřních obratlů). Pro tuto nemoc proto nebyl odveden do armády a nemusel tak ani bojovat v 1. světové válce, ale i tak byl jeho život válkou poznamenán. Po ukončení vysoké školy se tak stal vychovatelem ve šlechtické rodině Lažanských, kde však působil jen krátce, asi jen 3 měsíce. Následně se pak stal knihovníkem Národního muzea a po roku 1938 působil také jako redaktor v Národních listech a Lidových novinách. Z Národních listů právě odešel na protest proti vyloučení svého bratra a také tento deník vnímal jako zaměření se proti prvnímu československému prezidentovi T. G. Masarykovi. Mimo jiné Čapek také působil ve Vinohradském divadle, a to konkrétně v letech 1921 – 1923, jako dramaturg a režisér. Podnikl i několik cest do zahraničí, získal tak cenné podklady pro své cestopisné fejetony a prózy. Byl také zvolen prvním předsedou československého klubu PEN-KLUB (to je celosvětové sdružení spisovatelů, které bylo založeno v Londýně – zkrácená podoba P.E.N. znamená, že do klubu můžou vstoupit pouze ti, kteří vládnou perem – klub podporuje spolupráci a přátelství mezi všemi autory, bez ohledu na to, kde autoři žijí) – z tohoto postu pak Čapek rezignoval roku 1935. Spolu se svým bratrem se pravidelně účastnili pátečního setkávání s osobnostmi jak z politického, tak i kulturního života – tyto schůzky se tak následně staly institucí – od roku 1927 jsou známi jako PÁTEČNÍCI (krom nich sem patří i např. Edvard Beneš, TGM, Ferdinand Peroutka a další... Scházeli se právě u Čapka doma. Roku 1935 se pak jeho ženou stala jeho dlouholetá přítelkyně a herečka Olga Scheinpflugová.

Mnichovská dohoda a následná kapitulace pro Čapka znamenala zhroucení jeho dosavadního života. Sám tvrdí: viz prezentace.... Po prvotním šoku se však brzy vzpamatoval a snažil se tak zabránit rozdělení národu a usiloval o jeho jednotu – po abdikaci Beneše byl jediným viditelným symbolem první republiky a často se tak proto stával i tzv. obětním beránkem. Součástí tohoto všeho byly nejen anonymní dopisy a telefonáty, ale např. i rozbíjení oken Čapkova domu. Rozhodl se proto zveřejnit úvahu JAK TO BYLO – 26. 11. 1938 v Lidových novinách, kde se snažil vysvětlit své aktivity v roce 1938.

Nejprve žil Karel spolu se svým bratrem v bytě na Malé straně. Následně se však přestěhovali do vinohradské kolonie Spolku žurnalistů, kde měli dvojvilu. Nejprve ve své části žil Karel sám a později pak i se svou manželkou Olgou. Ve druhé polovině pak žil bratr Josef i se svou rodinou. Poslední tři roky života převážně však Karel Čapek i se svou ženou strávili ve Strži u Staré Hutě, kde je dnes

v domě památník Karla Čapka (jsou zde expozice – např. jeho pracovna z doby, kdy tu žil, či hedvábné ponožky ze svatby, a pak fotografie z celého jeho života)

Čapkovo mnohotvárné a neobyčejně bohaté dílo přerušila náhlá smrt. V prosinci 1938 Čapek dostává lehkou chřipku po odklizení škod u domu ve Staré Huti po povodni. Tento stav se na krátkou chvíli zlepšil, pak však byl nucen znovu ulehnout. K chřipce se mu přidává ještě zánět ledvin a zápal plic. Umírá tak 25. prosince 1938 na plicní edém, je to tedy několik měsíců před okupací Čech a Moravy nacisty. Umírá ve své vile na Vinohradech. Je tak všeobecně známo, že vlastně svou smrtí unikl před zatčením gestapem. Je tak pohřben na Vyšehradském hřbitově v Praze.

VIDEO: Jedná se o záběry z dokumentu OBSLUHOVALA JSEM KARLA ČAPKA. S rakví na pohřbu a v průvodu jdou velikáni české literatury, nechyběla ani manželka Olga a bratr Josef. Kromě Josefa Hory, který promluvil nad hrobem už ne videu, také promluvil Ferdinand Peroutka, Eduard Bass či malá holčička, která přednesla verše své matky: „Vážený pane doktore, za mnoho českých dětí dnes povím, že v srdcích našich, a já to vím, veliká vděčnost a láska klíčí...”

Svou literární činnost zahájil již před první světovou válkou. Na jeho tvorbu tak měl velký vliv pragmatismus, expresionismus, ale i vědeckotechnická revoluce – v řadě svých děl popisoval strach z toho, že technika získá moc nad člověkem. Typickými znaky pro jeho tvorbu je obrovská slovní zásoba, užívání neobvyklých slov či několikanásobný větný člen a rozvitá souvětí. V řadě jeho děl také najdeme individualistický přístup – uznává silné jedince a odmítá jednoznačnou pravdu, ale naopak uznává jen pravdu z pohledu jedince. Jeho díla tak samozřejmě ovlivnila jak 1. světová válka, tak i blížící se 2. světová válka. Čapkovu uměleckou osobnost formovalo jeho filosofické a estetické vzdělávání a také dlouholetá novinářská činnost. Hlásil se k mladé generaci a k jejím snahám o moderní umění. Svě první prozaické práce napsal spolu se svým bratrem: ZÁŘIVÉ HLUBINY A JINÉ PRÓZY (1916) a KRAKONOŠOVA ZAHRADE (1917)

Jeho tvorbu obecně můžeme rozdělit na dvě základní části:

1. díla zabývající se vnitřním životem člověka, kde zkoumá možnosti a hranice lidského poznání a také se zabývá noetikou
To je například: BOŽÍ MUKA (1917) noetická trilogie: HORDUBAL, POVĚTRON, OBYČEJNÝ ŽIVOT. Tato trilogie patří mezi jeho vrcholná díla, kde poukazuje na to, že z totožných faktů, lidé vyvozují různé závěry. Zobrazuje tak různorodost pohledů a realitu světa.
2. utopická část díla – jedná se především o romány a dramata, kde kritizuje společenské problémy a moderní společnost, popisuje zde i obavu ze zneužití techniky proti člověku a obavu v nastupujícího fašismu. Právě pro tyto díla bývá označován jako předchůdce sci-fi literatury.

Kritičnost děl občas oslabuje idylizující závěr a ve svých vrcholných dílech tak od této tendence opouští.

Je autorem prózy (jako například KRAKATIT (1922), VÁLKA S MLOKY (1936) – kde jde právě o přetechnizování společnosti a ovládnutí společnosti zvířaty (v tomto případě mloky)

dramat (asi pro všechny neznámější RUR (1920) ČI MATKA (1938),

také děl pro děti (asi neznámější DÁŠENKA ČILI ŽIVOT ŠTĚNĚTE z roku 1933 – k tomuto dílu, sám Karel Čapek dodal i fotografie)

dále je autorem třísvazkového politického díla HOVORY S TGM a následné pokračování MLČANÍ S TGM: jedná se o jedinečné svědectví o Masarykovi (zaznamenává jeho osobní vzpomínky o politické či filosofické myšlenky). Masaryk a Čapek zastávali podobné názory n politiku, filosofii i kulturu a především měli podobný přístup k životu a oba toužili po sobě něco zanechat a nepromarnit v životě ani jednu minutu. Od roku 1925, když byly určitým způsobem omezena pravomoc prezidenta, rozhodl se TGM promlouvat k lidem jiným způsobem – skrze ústa Čapka. Čapek se tak stává neoficiálním mluvčím prezidenta, a protože se obou jejich setkání zdá příjemné a poučné, líbí se jim představa HOVORŮ.

mimo to je i autorem cestopisů/fejetonů, např. ITALSKÉ LISTY z roku 1923, dále pak Anglické listy či Cesta na sever.

Zajímavosti:

- roku 1995 mu byl im memoriam propůjčen Řád TGM
- v letech 1932 – 1938 byl celkem 7x nominován na Nobelovu cenu

Význam pro společnost:

- V české literatury patřil Karel Čapek mezi nejproslulejší autory
- Pro Lidové noviny jeho smrt znamenala ztrátu světově nejproslulejšího autora, za celou dobu jejich existence. LN za Karla Čapka už nikdy nenašly náhradu
- Jeho samotný pohřeb se stal národní demonstrací za národní soudržnost
- pro svá utopická díla je označován za předchůdce sci – fi. Měl tak vliv jak na česká, tak i světová díla.
- Řeší základní vzájemně související problémy, jako například hledání podstaty člověka.
- Ve svých dílech dokáže propojit svou moudrost se vzděláním a charakterem.
- Ve své době patřím spolu s TGM mezi vůdčí osobnosti, které formují morální úroveň tamní společnosti.
- Je chápán jako univerzální umělec s přínosem pro kulturní bohatství naší země.
- Jeho protiválečné hry a romány aktivně bojují proti nacistické hrozbě.

Význam pro mě:

- Myslím si, že na tehdejší dobu byl poměrně nadčasový. S určitou dávkou sci-fi upozorňoval na příliš rychlý rozvoj techniky.
- Za kladné hodnoty, které jsou podle mě u něj, je, že ve svých dílech popisuje skutečnost, tak jak je, jak se skutečně děje. Vždy se lišil, nešel jen slepě s davem.
- Jeden z mnoha autorů, kteří odkrývají mnohotvárnost skutečnosti a života.
- Svým způsobem je to inspirativní osobnost, která nás učí skrze dílo poznat sama sebe. Jako obyčejný člověk přijímá a miluje život takový jaký je, stejně tak i člověka, i přes jeho nedokonalosti. A nevzdává se v boji, bojuje za své ideály i přes nepřízeň osudu. Je pro mě ztělesněním moudrosti, vzdělanosti, statečnosti a lásky k pravdě a hlubokému lidství.